



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

13 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Załucki (przewodniczący)

SSN Ewa Stefańska

SSN Adam Doliwa (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 13 marca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej T. T.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z 26 stycznia 2021 r., XXVII Ca 1586/20,

w sprawie z powództwa T. T.

przeciwko Syndykowi masy upadłości Bank spółki akcyjnej w W.

o zapłatę,

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania,
pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

Adam Doliwa

Mariusz Załucki

Ewa Stefańska

UZASADNIENIE

T. T. wniósł o zasądzenie od Bank spółki akcyjnej w W. 52 457,31 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 14 grudnia 2017 r. do dnia zapłaty, ewentualnie o zasądzenie od pozwanego 54 487,01 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 14 grudnia 2017 r. do dnia zapłaty, wniósł również o zasądzenie kosztów postępowania.

Wyrokiem z 8 lipca 2020 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie oddalił powództwo i rozstrzygnął o kosztach procesu.

Wyrokiem z 26 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił apelację powoda oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania odwoławczego.

Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego, zgodnie z którymi powód 13 lipca 2007 r. złożył wniosek o udzielenie kredytu hipotecznego na zakup nieruchomości zabudowanej domem. We wniosku zaznaczono, że na przedmiotowej nieruchomości prowadzona jest działalność gospodarcza.

Następnie powód, 20 listopada 2007 r., zawarł z poprzednikiem prawnym pozwanego – z Bank spółką akcyjną w W. - umowę kredytu hipotecznego nr [...] indeksowanego do franka szwajcarskiego (CHF). Zgodnie z jej treścią bank udzielił kredytobiorcy kredytu w kwocie 2 460 000,00 PLN indeksowanego kursem CHF na warunkach określonych w umowie kredytu oraz w regulaminie. Kredyt miał zostać przeznaczony na zakup nieruchomości na rynku wtórnym w cenie zaznaczonej w § 2 ust. 1 umowy z obowiązkiem zapłaty na rachunek zbywcy wskazanym w akcie notarialnym przenoszącym własność nieruchomości na rzecz T. T.. Jednym z warunków udzielenia kredytu było dostarczenie do banku aneksu do umowy najmu (kredytowanej nieruchomości) wprowadzającego T. T. po stronie wynajmującej.

Uruchomienie kredytu nastąpić miało w PLN przy jednoczesnym przeliczeniu w dniu wypłaty na walutę wskazaną w umowie kredytu zgodnie z kursem kupna dewiz obowiązującym w banku w dniu uruchomienia kredytu. Natomiast spłata wszelkich zobowiązań z tytułu zawartej umowy miała być dokonywana w złotych na rachunek kredytu. Metodę i terminy dla ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego wyliczane są raty spłaty i bieżące saldo zadłużenia oraz warunki aktualizacji harmonogramu spłat, określał regulamin.

Umowa kredytu nr [...] nie podlegała pod rygor ustawy z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim.

Powód oświadczył, że w momencie podpisania umowy rozporządzającej stał się on właścicielem kredytowanej nieruchomości i przejmuje umowę najmu na podstawie art. 678 k.c.

Nieruchomość, o której mowa, stanowiła przedmiot najmu wykonywanego przez F. z siedzibą w W. stosownie do postanowień umowy z 16 sierpnia 2006 r. Umowa najmu była wykonywana zgodnie z jej treścią do chwili zmiany uprzedniego właściciela nieruchomości tj. K. i B. T. na T. T. i podpisania 31 stycznia 2008 r. nowej umowy najmu powierzchni kredytowanej nieruchomości. Przeniesienie własności tej nieruchomości na powoda nastąpiło 17 grudnia 2007 r.

Wyplata kredytu na rzecz kredytobiorcy nastąpiła 19 grudnia 2007 r. w wysokości 2 460 000,00 zł, co odpowiadało kwocie 1 190 418,58 CHF z kursem po 2,0665.

Powód spełnił wszelkie warunki banku po wypłacie kredytu. Kredytobiorca przedstawił umowę najmu przedmiotowej nieruchomości wprowadzającej go po stronie wynajmującego. Czynsz z nowej umowy najmu został ustalony w wysokości 33 000 zł brutto miesięcznie. Okres najmu ustalono od 1 stycznia 2008 r. do 16 sierpnia 2011 r. z zastrzeżeniem, że w tym okresie umowa nie może być rozwiązana w drodze wypowiedzenia przez strony.

Bank i kredytobiorca zawarli 19 lutego 2008 r. umowę cesji wierzytelności, która dotyczyła wierzytelności przysługujących powodowi z tytułu umowy najmu z 1 stycznia 2008 r.

Powód wykonywał działalność gospodarczą, która formalnie została rozpoczęta 1 maja 2007 r. i polegała na „doradztwie w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania” - zgodnie z klasyfikacją działalności gospodarczej. W ramach realizacji warunków łączącej strony umowy powód złożył pozwanemu bilans - aktywa i pasywa dotyczącej prowadzonej przez niego działalności gospodarczej oraz rachunek zysków i strat za lata 2010 r. i 2011 r., gdzie wskazał na posiadanie aktywów trwałych w postaci nieruchomości zakupionej na kredyt.

Pismem z 1 grudnia 2017 r. powód skierował do Bank spółki akcyjnej w W. wezwanie do zapłaty oraz prawidłowego wykonania umowy. W uzasadnieniu pisma wskazano, że umowa kredytowa zawarta z konsumentem zawiera wady prawne, prowadzące do jej nieważności.

Sąd Okręgowy stwierdził, że zawarty w umowie kredytu mechanizm indeksacji nie świadczy automatycznie o nieważności umowy, jednakże może być badany pod kątem abuzywności.

Zdaniem Sądu Okręgowego powód nie ma statusu konsumenta, a więc nie przysługuje mu ochrona wynikająca z art. 385¹ k.c. W tym zakresie Sąd odwoławczy wskazał, że treść umowy o kredyt hipoteczny nie przesądza o konsumenckim bądź gospodarczym charakterze celu powoda, ponieważ ocena ta ma charakter zobiektywizowany, a nie subiektywny. Powód w momencie zakupu nieruchomości był zarejestrowanym przedsiębiorcą. Powód świadomie wstąpił w stosunek najmu na miejsce zbywcy, osiągając dochody z tego tytułu. Sąd Okręgowy wskazał, że konsumentem nie jest osoba podejmująca działania niezwiązane bezpośrednio z konsumpcją dóbr. W niniejszej sprawie powód wraz z rodziną nie zamieszkał nigdy w zakupionej nieruchomości. Tym samym cel mieszkaniowy nie został wykazany. W związku z powyższym Sąd drugiej instancji uznał, że zawarcie umowy kredytu nie miało celu konsumenckiego w postaci zaspokojenia potrzeb powoda, rodziny czy przyjaciół. Działalność ta, w tym sporna transakcja, odbyła się w ramach działalności zarobkowej.

Od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie skargę kasacyjną wywiódł powód, zaskarżając go w całości.

Powód zarzucił naruszenie prawa materialnego i procesowego tj.: 1) art. 6 k.c. i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG w zw. z art. 47 Karty Praw Podstawowych UE, 2) art. 22¹ k.c. w zw. z art. 2 pkt b dyrektywy 93/13/EWG oraz art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG oraz art. 65 § 1 i 2 i art. 60 k.c., 3) art. 58 § 1 i 2 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 33 pkt a dyrektywy 2006/73/WE.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego i orzeczenie jak w żądaniu pozwu.

Skarżący wniósł również o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego, ewentualnie o pozostawienie Sądowi Okręgowemu, rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie.

W niniejszej sprawie przedmiotem sporu jest charakter umowy kredytu z 20 listopada 2007 r. w kontekście statusu kredytobiorcy, w szczególności to, czy powód zawierając tę umowę, działał jako konsument w rozumieniu art. 22¹ k.c. oraz czy w związku tym dopuszczalne było pominięcie przez sąd oceny postanowień umownych, określanych przez powoda jako abuzywne na gruncie art. 385¹ k.c.

Zgodnie z treścią art. 22¹ k.c. konsumentem jest osoba fizyczna dokonująca z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z prowadzoną przez tę osobę fizyczną działalnością gospodarczą lub wykonywaną działalnością zawodową. W świetle powołanego przepisu status osoby fizycznej jako konsumenta wyznaczany jest w ramach konkretnej czynności prawnej dokonywanej z przedsiębiorcą z uwzględnieniem jej rodzaju i celu. Jednocześnie nie decyduje o nim to, czy dana osoba prowadzi działalność gospodarczą lub zawodową, lecz to, czy czynność z przedsiębiorcą pozostaje w bezpośrednim związku z tą działalnością (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27 maja 2002 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 50). Ustawodawca nie określił jednak przesłanek rozróżnienia bezpośredniego i pośredniego związku czynności prawnej z działalnością gospodarczą lub zawodową. Z uwagi na powyższe to sąd orzekający w sprawie jest uprawniony do ich określenia. Głównym punktem odniesienia dla oceny związku czynności prawnej z prowadzoną przez przedsiębiorcę działalnością gospodarczą jako bezpośredniego lub pośredniego są okoliczności konkretnej sprawy, istniejące w czasie dokonywania danej czynności. Właściwe dla jej dokonania są kryteria rodzaju czynności prawnej i jej przedmiotu, typowego charakteru czynności ze względu na prowadzoną działalność gospodarczą,

przeznaczenia nabywanego towaru lub usługi dla celu bezpośrednio lub pośrednio związanego z działalnością gospodarczą (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 3 października 2014 r. V CSK 630/13, OSNC 2015, nr 7-8, poz. 96 i z 13 czerwca 2012 r., II CSK 515/11; w orzecznictwie unijnym wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 3 lipca 1997 r., C-269/95, Benincasa, EU:C:1997:337, pkt 16; z 20 stycznia 2005 r., C-464/01, Gruber, EU:C:2005:32, pkt 36 oraz z 25 stycznia 2018 r., C-498/16, Schrems, EU:C:2018:37, pkt 29).

W doktrynie zwykle wskazuje się, że bezpośredni związek dokonanej czynności prawnej z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową istnieje w sytuacji, gdy dokonana czynność prawna nie zmierza przynajmniej częściowo do zaspokojenia osobistych (konsumpcyjnych) potrzeb. Zatem niezasadne byłoby przyznanie ochrony konsumenckiej przedsiębiorcom dokonującym czynności prawnej poza zakresem prowadzonej działalności gospodarczej, ale w związku z tą działalnością. Z kolei wykluczenie bezpośredniego związku czynności prawnej z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową można rozważać w tych sprawach, w których przynajmniej w części jest zachowany konsumencki, osobisty cel lub przedmiot danej czynności. Przede wszystkim chodzi o sytuacje, w których dana czynność prawna przedsiębiorcy obejmuje świadczenie, którego przedmiot może służyć tak do użytku osobistego, jak również zawodowego. Jednocześnie czynność taka jest dokonywana przez przedsiębiorcę przynajmniej częściowo w celu osobistym (konsumpcyjnym).

Kwestią istotną jest fakt, czy konsumencki charakter danej czynności został ujawniony drugiej stronie stosunku prawnego lub był dla niej rozpoznawalny. Wskazać należy, że posłużenie się przy zawieraniu umowy przez osobę fizyczną firmą tej osoby fizycznej jako przedsiębiorcy, pieczęcią, danymi identyfikującymi przedsiębiorcę (NIP, REGON, rachunek bankowy przedsiębiorcy) powinno zasadniczo wykluczyć możliwość przypisania tej umowie charakteru konsumenckiego.

Warto zauważyć, że art. 22¹ k.c. nie wskazuje, w jaki sposób należy oceniać status konsumenta, w sytuacji gdy czynności służą mieszanym (podwójnym) celom. W tym zakresie zasadne jest powołanie się na motywy rozstrzygnięcia niektórych

aktów prawa unijnego, według których osoba zawierająca taką umowę powinna być uznawana za konsumenta, jeżeli cel związany z działalnością gospodarczą lub zawodową jest do tego stopnia ograniczony, że nie jest dominujący w kontekście całej umowy (zob. motyw 17 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniającej dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającą dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, Dz.Urz.UE L 304 z 22 listopada 2011 r., s. 64 ze zm.; motyw 18 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/11/UE z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie alternatywnych metod rozstrzygania sporów konsumenckich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE, Dz.Urz.UE L165 z 18 czerwca 2013 r., s. 63; oraz motyw 12 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/17/UE z dnia 4 lutego 2014 r. w sprawie konsumenckich umów o kredyt związanych z nieruchomościami mieszkalnymi i zmieniającej dyrektywę 2008/48/WE i 2013/36/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 1093/2010, Dz.Urz.UE L 60 z 28 lutego 2014 r., s. 34 ze zm.). Motywy te, zgodnie z koniecznością dążenia przy wykładni prawa krajowego do realizacji treści i celu dyrektywy, nie mogą pozostać bez znaczenia przy wykładni art. 22¹ k.c. w zakresie zastosowania powołanych dyrektyw.

W konsekwencji powyższego na uwzględnienie zasługiwał zarzut naruszenia art. 385¹ k.c. w rezultacie przedwczesnego przyjęcia przez Sąd Okręgowy, że przedmiotowa umowa kredytu nie została zawarta przez powoda jako konsumenta, bez poczynienia stosownych ustaleń i szczegółowych rozważań prawnych w tym zakresie. Nie ulega wątpliwości, że powód w dacie podpisania umowy prowadził zarejestrowaną działalność gospodarczą w zakresie doradztwa i zarządzania w związku z działalnością gospodarczą. Jednoznacznie z treści umowy kredytu z 20 listopada 2007 r. nie wynika, że została ona zawarta w ramach i na potrzeby prowadzonej przez powoda działalności gospodarczej. W jej części wstępnej, określającej strony czynności, wskazano powoda jako osobę fizyczną będącą kredytobiorcą, bez nawiązania do działalności gospodarczej powoda przez wskazanie danych identyfikujących go jako przedsiębiorcę.

Okolicznością bezsporną jest fakt, że kredyt został udzielony na zakup nieruchomości na rynku wtórnym. Jednak automatycznie przyjęcie, że powód zawarł umowę kredytu w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej jest niedopuszczalne. W tym zakresie należy dokonać ustaleń i prawidłowej kwalifikacji umowy kredytu z 20 listopada 2007 r. - w kontekście tego, że przedmiotowa czynność prawna w ustalonych okolicznościach sprawy obejmowała świadczenie, którego przedmiot może służyć tak do użytku zawodowego, jak również osobistego, konsumpcyjnego – wobec czego, odnośnie statusu kredytobiorcy, mało przekonująca była odmowa potraktowania go jako konsumenta.

Powyższa kwestia ma istotne znaczenie dla zastosowania w sprawie art. 385¹ k.c., gdyż brak dokonanych ustaleń faktycznych i analizy prawnej uniemożliwia odniesienie się do powyższego zarzutu kasacyjnego.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku ograniczył się do ogólnego stwierdzenia, że zawarta umowa kredytu nie miała celu konsumenckiego i odbywała się w ramach działalności zarobkowej. W uzasadnieniu brak jest dogłębnej analizy i oceny z odwołaniem się do analizy przeprowadzonych w sprawie dowodów i poczynionych ustaleń faktycznych. Warto zaznaczyć, że w aktualnym orzecznictwie podkreśla się, że w stosunkach prawnych między przedsiębiorcami, w sytuacji gdy jeden z nich jest kredytobiorcą, postanowienia umowne odsyłające przy określaniu kwoty kredytu i spłacie rat kredytu do tabel kursowych banku-kredytodawcy, zastrzegające na rzecz banku uprawnienie do samodzielnego ustalania tych kursów są nieważne z powodu sprzeczności z art. 353¹ k.c. Jednocześnie nieważność postanowień kursowych nie przesądza o nieważności umowy kredytu, gdyż po wyeliminowaniu z umowy klauzul kursowych powstałą lukę można wypełnić przez odwołanie się do średniego kursu Narodowego Banku Polski (por. uzasadnienie powołanego wyroku Sądu Najwyższego z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22).

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

Adam Doliwa

Mariusz Załucki

Ewa Stefańska

[SOP]

[ms]